

Antwoord

van Gedeputeerde Staten

op vragen van

P.L. Vermeulen (SP)

(d.d. 19 november 2018)

Nummer

3457

Onderwerp

Toekomst van ons landschap

Aan de leden van Provinciale Staten

Toelichting vragensteller

n 2016 bracht de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) de Atlas van het landschappelijk groen erfgoed van Nederland uit. Bij deze atlas hoort de kaart Groen erfgoed waar onlangs nieuwe landschapselementen op zijn geplaatst.

De RCE constateert dat van alle groene landschapselementen die in 1850 in Nederland aanwezig waren, nog geen 3% (waarschijnlijk) nog aanwezig is. Logischerwijs zijn veel historische groene landschapselementen verdwenen door verstedelijking, de aanleg van infrastructuur en schaalvergroting in de landbouw, maar deze verdwijnen soms ook bij natuurontwikkeling.

Veel stedelijke groene landschapselementen als parken en tuinen, maar ook tuinen rond buitenplaatsen staan de laatste tijd sterk in de belangstelling (Inc. subsidieverstrekking), maar juist voor historische groene landschapselementen in het buitengebied geldt dit veel minder.

In Zuid-Holland gaat het dan o.a. om bossingels, hakhoutbosjes/geriefhoutbosjes, houtwallen, koebochten, griendbos, sniepen, schurvelingen en vegetatie langs polderkades, allen aanwezig in de vele verschillende soorten landschappen die onze provincie kent.

Ook de 0-meting van het Meetnet agrarisch Cultuurlandschap uit 2015 laat een zorgwekkend beeld zien. Voor heel Nederland stelt LandschappenNL dat:

“De helft van de kleine landschapselementen kent een matige of slechte gesteldheid. Meer dan de helft van de elementen heeft binnen 5 jaar beheer nodig om in stand te kunnen blijven. Bovendien is 17% van de geïnventariseerde elementen vanuit externe oorzaken bedreigd. Verwaarlozing is veruit de grootste bedreiging.”

De monitor laat zien dat bedreiging van deze landschapselementen in west-Nederland het grootst is en dus in negatieve zin afwijkt van het landelijk beeld.

Het Planbureau voor de Leefomgeving sprak in 2016 in een reactie t.b.v. de Nationale Omgevingsvisie uit dat het voortbestaan van deze landschapselementen afhankelijk is van publieke financiering.

De groene landschapselementen in het buitengebied zijn belangrijk, want ze geven het landschap betekenis door een relatie te leggen met het historisch grond- en groengebruik, zijn een belangrijke genenbron voor conservering van de oorspronkelijke autochtone beplanting, zijn daarmee ook een belangrijke bron van een biodiversiteit die sterk onder druk staat en dragen bij aan een beleving van het landschap voor bewoners en recreanten.

De staat waarin de nog aanwezige historische groene landschapselementen zich bevinden is in dit vraagstuk belangrijk (zie de monitor). Slecht onderhouden elementen kunnen bij ruimtelijke plannen (bewust en onbewust) over het hoofd worden gezien. Dit is vooral van belang aangezien deze landschapselementen vaak geen wettelijke bescherming hebben.

Bij sommige overheden staan deze elementen onder de aandacht als ze op eigen grond aanwezig zijn en dit geldt ook voor beheerders van natuurgebieden.

In diverse provinciale gebiedsvisies worden deze landschapselementen (in meer en mindere mate) genoemd. Maar alleen het noemen is niet genoeg voor een cultuurhistorisch verantwoord beheer.

Ook de vele landschapselementen op particulier terrein en bij overheden die er minder oog voor hebben vallen buiten een duidelijke beheersvisie.

Het ligt in de lijn der verwachting dat het beëindigen van de activiteiten van het Landschapsbeheer Zuid-Holland in 2013 hier mede debet aan is, er is immers geen organisatie meer die provinciebreed de cultuurhistorische kwaliteit van het landschap bewaakt en zorgt voor kennisborging over de staat van het landschap en mogelijkheden tot conservering of verbetering.

Anderzijds zijn er vele bewoners en grondeigenaren die zich in willen zetten voor een cultuurhistorisch beheer van hun omgeving. Geld is daarbij in diverse gevallen ondergeschikt aan de kennis die nodig is voor een verantwoord beheer van ons historisch groen erfgoed.

1. *Deelt u de zorg van de SP-fractie over de achteruitgang van de groene cultuurhistorische landschapselementen (en de bijbehorende biodiversiteit) in het buitengebied?*

Indien nee, waarom niet?

Antwoord

Ja, wij delen de zorg over de achteruitgang van de groene landschapselementen in het buitengebied. De landschapselementen zijn bepalend voor de identiteit van de landschappen in Zuid-Holland en van belang voor de biodiversiteit.

2. *Heeft u een eigen overzicht van de staat en ontwikkeling van de in onze provincie aanwezige groene cultuurhistorische landschapselementen?*

Indien ja, hoe verhouden deze zich tot het landelijk beeld?

Indien nee, waarom niet?

Antwoord

Wat betreft de staat en ontwikkeling van groene landschapselementen in de provincie beschikken we niet over een eigen overzicht. De provincie richt zich op het versterken

van de ruimtelijke kwaliteit van de landschappen als geheel en richt zich niet specifiek op landschapselementen als zelfstandige objecten.

3. *Wordt de kaart met Groen erfgoed van de RCE gebruikt bij de totstandkoming van provinciaal beleid en/of de afweging ten behoeve van de beoordeling van ruimtelijke plannen van gemeenten, waterschappen of provincie?
Indien ja, bij welke beleidsstukken/plannen was dit sinds 2016 het geval en met welke uitkomsten? Indien nee, waarom niet?*

Antwoord

De kaart met Groen erfgoed van de RCE wordt gebruikt als basisinformatie bij de totstandkoming van provinciaal beleid.

Een aantal groene landschapselementen van de RCE kaart zijn opgenomen in de Cultuurhistorische Atlas Zuid-Holland. Denk daarbij aan landschapselementen als landgoedbiotopen en eendenkooien.

Bij de beoordeling van ruimtelijke plannen maken we gebruik van de Visie Ruimte en Mobiliteit, de Verordening Ruimte en de gebiedsprofielen. Bij gebiedsprofielen gaat het om een integrale afweging met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit, waar landschapselementen veelal een onderdeel van zijn. De kaart van de RCE die zich specifiek richt op landschapselementen zelf wordt bij de planbeoordeling niet gebruikt.

4. *Bent u bereid het Zuid-Hollandse deel van deze kaart te integreren met de kaart van het Zuid-Hollandse Cultuurhistorisch erfgoed?
Het doel van deze laatste kaart is ook om erfgoed dat niet perse beschermd is te benoemen, zodat het bij ruimtelijke ingrepen minder snel over het hoofd wordt gezien. Maar dit draagt ook bij aan het borgen van kennis over ons landschap.
Indien ja, op welke termijn?
Indien nee, leg a.u.b. eerst uit wat SnowWorld in Zoetermeer op die kaart doet (kaartlaag op basis van enquête) en leg daarna uit waarom niet.*

Antwoord

Ja, daar zijn we toe bereid.

Er bestaat een zekere overlap tussen de Cultuurhistorische Atlas Zuid-Holland en de gegevens op de kaart van de RCE. Maar er zijn ook verschillen. Voorstel is om de kaart van de RCE naast de Cultuurhistorische Atlas te leggen, en de Cultuurhistorische Atlas waar mogelijk aan te vullen met nog ontbrekende elementen (als attentiewaarde). Dat kan bij de eerstvolgende actualisering in 2019.

5. *Bent u bereid de “kansrijke gebieden” op de kaart met Groen erfgoed van de RCE te laten inventariseren op de aanwezigheid van groene cultuurhistorische landschapselementen in het Groene Hart (zoals ook de schurvelingen op Goeree Overflakkee op dit moment in kaart worden gebracht).
Indien ja, op welke termijn?
Indien nee, waarom niet?*

Antwoord

Ja. Prioriteit willen wij daarbij geven aan de gebieden die in de Cultuurhistorische Atlas Zuid-Holland zijn aangeduid als gebieden met een hoge cultuurhistorische waarde. De voorkeur is om een inventarisatie uit te voeren in het kader van een gebiedsprogramma, zoals ook plaatsvindt voor het Schurvelingenlandschap.

6. *Wordt de kaart van het Zuid-Hollandse deel van het meetnet agrarisch cultuurlandschap gebruikt bij de totstandkoming van provinciaal beleid en/of de afweging ten behoeve van de beoordeling van ruimtelijke plannen van gemeenten, waterschappen of provincie?*
Indien ja, bij welke beleidsstukken/plannen was dit sinds 2015 het geval en met welke uitkomsten?
Indien nee, waarom niet?

Antwoord

De kaart van het Zuid-Hollandse deel van het meetnet geeft informatie over de staat van landschapselementen in een aantal proefvlakken in de provincie. De kaart geeft geen gebiedsdekkende informatie. Daarom is de kaart wat ons betreft niet geschikt voor de beoordeling van plannen. Het meetnet heeft wel een agenderende functie en speelt daarom een rol bij de totstandkoming van provinciaal beleid.

7. *Kunt u een overzicht geven van alle concrete projecten die sinds 2016 voortkwamen uit overleg aan de "Landschapstafels" waarbij groene cultuurhistorische landschapselementen kwalitatief zijn verbeterd/beschermd/hersteld?*
Indien nee, waarom niet?

Antwoord

Ja, daarvan kunnen we een overzicht geven. De Landschapstafels werken sinds 2016 met de provincie samen aan de versterking van het landschap in Zuid-Holland door uitvoering van Meerjarenprogramma's Groen. In twee projectgebieden wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan de verbetering van groene landschapselementen: Midden-Delfland en Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Voor deze gebieden zijn subsidies verleend in het kader van het Plattelands Ontwikkelingsprogramma (POP3). In Midden-Delfland gaat het om realisatie van projecten landschapselementen van circa € 345.000 en bij de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden om een bedrag van circa € 130.000. Verder wordt er circa € 300.000 door provincie en gemeente Goeree-Overflakkee geïnvesteerd in een tweejarige kwaliteitsimpuls voor het Schurvelingenlandschap.

Naast de Landschapstafels werken de Erfgoedtafels aan de verbetering van groene landschapselementen. De Erfgoedtafel Landgoederenzone investeert in de periode 2016 tot en met 2019 in het herstel van een 20-tal historische landgoedparken met een bedrag van circa € 1 miljoen.

8. *Deelt u de mening van de SP-fractie dat er op dit moment geen sprake is van een structurele aandacht voor de groene cultuurhistorische landschapselementen en kennisborging over deze elementen in het gehele buitengebied in Zuid-Holland, mede gelet op het (vaak) ontbreken van wettelijke bescherming van deze elementen?*

*Indien ja, welke consequentie verbindt u hieraan?
Indien nee, waarom niet?*

Antwoord

Wij delen deels de mening van de SP-fractie. De provincie richt zich op de bescherming van de cultuurhistorisch waardevolle landschappen, en zal zich moeten beraden of er specifiek voor groene landschapselementen aanvullende bescherming nodig is.

Om te attenderen op de aanwezigheid van groene landschapselementen zullen we bezien of we deze landschapselementen zoals aangegeven op de kaart Groen erfgoed van de RCE op kunnen nemen in de Cultuurhistorische Atlas van Zuid-Holland.

Ook willen we nagaan of er voor groene landschapselementen in de provincie een monitorprogramma gewenst is. Daarbij kan worden aangesloten bij het advies van het College van Rijksadviseurs over landschapsmonitoring, dat op 10 oktober jl. is aangeboden aan de minister van Binnenlandse Zaken en dat tot stand is gekomen in samenspraak met het Planbureau voor de Leefomgeving, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, LandschappenNL en provincies.

9. *Bewoners/grondgebruikers/grondeigenaren in het buitengebied tonen vaak grote betrokkenheid bij hun omgeving. In een aantal gevallen werken deze groepen aan vrijwillig weidevogelbeheer, of beheer van slootkanten en akkerranden of cultuurhistorische groene landschapselementen en vragen ze hiervoor al dan niet subsidie aan.
Kunt u een overzicht geven van de sinds 2016 versterkte subsidies waar het beheer en onderhoud van eerdergenoemde cultuurhistorische landschapselementen betreft, in relatie tot de overige categorieën waarvoor subsidie aangevraagd kan worden? Het gaat hier ook om subsidies voor gebieden buiten de gebieden van terreinbeherende instanties als het Zuid-Hollands Landschap.*

Antwoord

Ja, we kunnen een overzicht geven van de verstrekte subsidies voor onderhoud en beheer van de groene landschapselementen in Zuid-Holland.

Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL):

In 2016 is voor het onderhoud van groene landschapselementen in (agrarische) natuurgebieden en in agrarische gebieden € 314.000 verstrekt. In 2017 was dat € 368.000 en in 2018 een bedrag van € 374.000.

Subsidie onderhoud kleine landschapselementen:

In 2016 is € 37.000 aan subsidies verleend. In 2017 is deze sectorale regeling vervallen, bij de invoering van de Meerjarenprogramma's Groen.

Voucherregeling Landschapselementen:

Deze regeling is opgestart in 2017, ter ondersteuning van vrijwilligers en particulieren bij aanleg en beheer van en kennis over kleine landschapselementen. In zowel 2017 als in 2018 is € 58.000 verstrekt.

10. *Deelt u de mening van de SP dat bij de verstrekking van subsidies aan agrarische collectieven de nadruk sterk ligt op (het ook belangrijke onderdeel) biodiversiteit en minder op het landschappelijk belang?
Indien ja, bent u bereid dit aan te passen?
Indien nee, waarom niet?*

Antwoord

Wij delen deels deze mening. Het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) is gericht op het beheer van landschapselementen die naast een landschappelijke betekenis ook een ecologische kwaliteit hebben. Dat betekent dat voor sommige landschapselementen zoals erfbeplantingen (waarvan de landschappelijke betekenis groot is, maar de ecologische betekenis minder), buiten de subsidie vallen. Aanpassen is erg moeilijk omdat het gaat om landelijke wetgeving.

In gebiedsprogramma's is het goed mogelijk om aandacht te geven aan landschapselementen met voornamelijk een landschappelijke betekenis, zoals erfbeplantingen. Een goed voorbeeld is het in 2016 uitgevoerde programma gericht op landschapselementen op Voorne-Putten van een agrarisch collectief.

11. *Anderzijds zijn er bewoners/gebruikers die niet op de hoogte zijn van cultuurhistorische (en ecologische) waarden van op hun grond aanwezige landschapselementen, of deze zelfs, soms onbedoeld, als sta-in-de-weg beschouwen.
Deelt u de mening van de SP dat een actieve benadering van deze inwoners van onze provincie met informatie over het beheer/herstel en onderhoud van het op hun grond aanwezige groene erfgoed kan bijdragen aan het instandhouden en verbeteren van dit groen cultuurhistorisch erfgoed? Mede gelet op de grote zeldzaamheid en de kwetsbaarheid van ons oudste groene landschappelijke erfgoed.
Indien nee, waarom niet?*

Antwoord

Ja, de provincie deelt deze mening. Alleen met de medewerking van eigenaren en de bij het landschap betrokken bevolking is het mogelijk om de kenmerkende landschapselementen te beschermen, te behouden en goed te beheren. Dit geldt helemaal voor het behoud van de zeer zeldzame historische elementen. De uitvoerende instanties zoals natuur- en landschapsbeheerders en waterschappen kunnen hierbij een belangrijke rol spelen, door het verstrekken van informatie. De provincie kan deze instanties daarbij ondersteunen.

12. *Bent u bereid een proef te starten waarbij grondeigenaren/gebruikers in een (of meerdere) gebied(en) waarbij er sprake is van groene landschapselementen in een lokale/regionale context gewezen worden op de cultuurhistorische waarde van deze elementen en bijv. direct een handreiking krijgen voor beheer en onderhoud? (Zie bijv. het beheer van de molenbiotopen).
Indien ja, wat is daarbij uw afwegingskader en op welke termijn?
Indien nee, waarom niet?*

